

ПРИНЦИПИ СУСПІЛЬНОГО ВПЛИВУ ЯК ОСНОВНОГО ЗАСОБУ ВИПРАВЛЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ

Романцова С.В.,

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін

Львівського державного університету внутрішніх справ

Романцова С.В. Принципи суспільного впливу як основного засобу виправлення засуджених.

Вказується, переважна більшість правових інститутів та їх структурні елементи ґрунтуються або керуються положеннями, що базуються на певних принципах. З'ясування та визначення принципів суспільного впливу як основного засобу виправлення засуджених дозволяє правильно вибудувати взаємодію інститутів громадянського суспільства з установами та органами, що виконують покарання, визначити цілі, завдання, напрями та зміст діяльності, забезпечити результативність виправного впливу на засуджених.

У статті розглядаються, на підставі чинного законодавства та міжнародно-правових актів, принципи суспільного впливу як основного засобу виправлення засуджених.

В умовах європейської інтеграції та воєнного стану участь інститутів громадянського суспільства в різних сферах життя набувають особливого значення. Актуальною є завдання підтримки суспільно значущих ініціатив, розвиток взаємодії інститутів громадянського суспільства та населення з органами публічної влади у вирішенні питань, які можуть викликати соціальну напруженість, у тому числі створення системи соціальної підтримки осіб, засуджених за скоєння злочинів. Ці положення становлять політико-правову основу для створення системи державно-громадського впливу на осіб, які відбувають кримінальні покарання. Об'єктом дослідження виступає комплекс суспільних відносин у сфері правового закріплення та застосування суспільного впливу як основного засобу виправлення засуджених. Предмет дослідження включає теоретичні знання про застосування суспільної дії на засуджених. Методологічну основу визначив системний підхід до вивчення правових явищ та комплекс методів: історичний, системно-структурний, формально-логічний та прогностичний. Визначено зміст суспільного впливу, що характеризується принципами: суспільна, недержавна природа впливу; суспільно-корисний та цільовий характер діяльності; різноманіття суб'єктів суспільного впливу, які представляють різні інститути громадянського суспільства, залучені до виправного процесу; різноманітність форм суспільної дії, диференційованих залежно від виду кримінального покарання; нормативна регламентація суспільного впливу, що здійснюється нормами кримінально-виконавчого та іншого законодавства; добровільність та відкритість діяльності з надання громадського впливу на засуджених; безоплатність діяльності, що виявляється у відсутності оплати; індивідуальний характер громадського на засуджених.

Ключові слова: громадяни, громадські об'єднання, правове регулювання, норми права, міжнародні норми, права та обов'язки.

Romantsova S.V. The principles of social influence as the main means of correction of convicts.

It is indicated that the vast majority of legal institutions and their structural elements are based on or guided by provisions based on certain principles. Clarification and definition of the principles of social influence as the main means of correction of convicts allows to correctly build the interaction of civil society institutions with institutions and bodies that execute punishment, to determine the goals, objectives, directions and content of activities, to ensure the effectiveness of corrective influence on convicts.

The article examines, based on current legislation and international legal acts, the principles of public influence as the main means of correction of convicts.

In the conditions of European integration and martial law, the participation of institutions of civil society in various spheres of life acquires a special significance. The task of supporting socially significant initiatives, developing interaction between institutions of civil society and the population with public authorities in solving issues that can cause social tension, including the creation of a system of social support for persons convicted of crimes, is an urgent task. These provisions constitute the political and legal basis for the creation of a system of state-public influence on persons serving criminal sentences.

The object of the study is the complex of public relations in the sphere of legal consolidation and the application of public influence as the main means of correction of the convicted. The subject of research includes theoretical knowledge about the application of public influence on convicted persons. The methodological basis was determined by a systematic approach to the study of legal phenomena and a complex of methods: historical, systemic-structural, formal-logical, and prognostic. The content of public impact is determined, which is characterized by the following principles: public, non-state nature of the impact; socially useful and targeted nature of the activity; a variety of subjects of public influence, representing various institutions of civil society, involved in the corrective process; a variety of forms of public influence, differentiated depending on the type of criminal punishment; normative regulation of public influence, carried out by the norms of criminal law and other legislation; voluntariness and openness of activities to provide public influence on convicts; gratuitous activity manifested in the absence of payment; individual nature of public influence on convicts.

Key words: citizens, public associations, legal regulation, legal norms, international norms, rights and obligations.

Постановка проблеми. Переважна більшість правових інститутів та їх структурні елементи ґрунтуються або керуються положеннями, що базуються на певних принципах. З'ясування та визначення принципів суспільного впливу як основного засобу виправлення засуджених дозволяє правильно побудувати взаємодію інститутів громадянського суспільства з установами та органами, що виконують покарання, визначити цілі, завдання, напрями та зміст діяльності, забезпечити результативність виправного впливу на засуджених. Суспільна дія як основний засіб виправлення засуджених співвідносить діяльність з існуючими принципами, здатна формувати власні принципи вироблені практикою.

Мета дослідження полягає у науковій розвідці принципів суспільного впливу як основного засобу виправлення засуджених.

Стан опрацювання проблематики. До питань дослідження засобів виправлення засуджених зверталися науковці: К.А. Автухов, А.П. Гель, Б.М. Головкін, М.В. Романов, А.Х. Степанюк, О.В. Таволжанський, В.М. Трубніков, О.О. Шкута та інші. З огляду на те, що ефективність застосування покарань, які ґрунтуються на каральній функції не відповідає європейським підходам, суспільний вплив як засіб виправлення засуджених потребує дослідження.

Виклад основного матеріалу. З існуючих принципів необхідно виділити принципи, закріплені у кримінально-виконавчому законодавстві, оскільки вони визначають основні завдання та напрями процесу виконання покарань і застосування засобів виправного впливу. До основних базових принципів відносяться принципи, закріплені в Кримінально-виконавчому кодексі України (далі – КВК) законність, гуманізм, демократизм, рівності засуджених перед законом, диференціації та індивідуалізації виконання покарань, раціонального застосування примусових заходів, засобів виправлення засуджених та стимулювання право слухняної поведінки [1].

Принцип законності є важливим конституційним принципом, що передбачає, що при реалізації суспільного впливу вся діяльність інститутів громадянського суспільства, громадян повинна забезпечувати дотримання законів, що регулюють порядок та умови виконання та відбування кримінальних покарань, забезпечення прав, законних інтересів засуджених та виконання, покладених ними обов'язків. Діяльність громадських об'єднань, пов'язана з виправним впливом на засуджених, має забезпечуватись правовим регулюванням. Законодавство, що регулює сферу діяльності громадських об'єднань, встановлює межі їх повноважень та обмежень прав, коло обов'язків, взаємодію норм різних галузей права. Відсутність базового нормативно-правового акта, який визначав би основні засади процедури здійснення громадських ініціатив, створює передумови формування різних підходів до регулювання аналізованих суспільних відносин [2, с. 65].

Здійснення діяльності з реалізації громадського контролю забезпечується нормами Кримінально-виконавчого кодексу. З метою забезпечення свободи совісті та свободи віросповідання засуджених, взаємодія установ та органів, що виконують кримінальні покарання, здійснюється лише з тими релігійними об'єднаннями, які зареєстровані в установленому порядку. Реалізація діяльності, спрямованої на здобуття засудженими освіти, конкретного виду чи підвищення кваліфікації – законом «Про освіту» [3].

Реалізація принципу гуманізму суб'єктами громадського впливу передбачає дотримання положень Конституції України, яка встановила, що гідність особи охороняється державою [4]. Виправний вплив на засуджених забезпечує збереження та розвиток позитивних якостей особистості, соціально-корисних навичок, людської гідності спрямований на повернення суспільству соціально-корисної особи.

Принцип демократизму передбачає самодіяльність та активну участь усіх членів колективу у життєдіяльності громадських організацій.

Відкритість кримінально-виконавчої політики створює основу для пошуку нових форм виправного на засуджених. Одним із принципів закріплює публічність та відкритість здійснення громадського контролю та громадського обговорення його результатів для інформаційного забезпечення, публічності та відкритості суб'єкти громадського контролю можуть створювати спеціальні сайти, можуть використовувати офіційні сайти органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних та комунальних установ, інших органів, які здійснюють відповідно до законів окремі публічні повноваження, визначає відкритість доступу до інформації про громадський контроль, з урахуванням обмежень відповідно до законодавства, доступу до відомостей, що містять державну таємницю, персональних даних.

Закон «Про культуру» встановлюють вимогу до інформаційної відкритості організації культури [5]. Ця вимога необхідна для оцінки діяльності конкретної організації в галузі культури, прийняття рішення про співпрацю з нею установ та органів, що виконують кримінальні покарання, застосування конкретного напрямку культури у роботі з засудженими, оцінки впливу галузі культури на особистість засудженого.

Кримінально-виконавчий кодекс України встановлює публічну процедуру утворення та наділення повноваженнями членів спостережної комісії та піклувальної ради та (ст. 25), надає спостережним комісіям широкі можливості для направлення матеріалів за результатами проведення громадського контролю до адміністрації місць примусового тримання, засобів масової інформації.

Принцип рівності засуджених перед законом як принцип суспільного впливу це заснований на законах, міжнародних правових актах порядок та умови участі інститутів громадянського суспільства у виправному процесі засуджених незалежно від статі, раси, національності, мови, освіти, ставлення до релігії, належності до релігійних організацій соціального походження, посадового, майнового становища, приналежності до громадських об'єднань, роду, характеру занять засуджених до скоєння злочинів й у період відбування покарання, громадянства, характеру та тяжкості, скоєного кримінального правопорушника та інших обставин, крім випадків, спеціально передбачених законом.

Принцип рівності засуджених перед законом означає рівність умов відбування покарання. Встановлення в законі різного порядку відбування покарання для різних категорій засуджених свідчить про індивідуальний підхід у процесі виконання покарань та результатів виправного впливу. Це знаходить вираження у групі взаємозалежних галузевих принципів кримінально-виконавчого права: диференціації та індивідуалізації виконання покарань, раціонального застосування примусових заходів, засобів виправлення засуджених та стимулювання правослухняної поведінки, поєднання покарання з виправним впливом.

Для суспільного впливу ці принципи мають ключове значення, оскільки допомагають орієнтуватися в діяльності з виправлення засудженого, оцінки її ефективності та результативності. Диференціація та індивідуалізація поняття взаємопов'язані, але не однопорядкові. Принцип диференціації засуджених дозволяє класифікувати їх на різні групи та категорії, що дозволяє суб'єктам суспільного впливу вибудовувати виправну роботу з урахуванням специфіки категорії засуджених.

Принцип індивідуалізації передбачає добір і використання форм, напрямів, методів виправного впливу на засуджених громадськими об'єднаннями та громадянами, які беруть участь у виправному процесі, залежно від індивідуальних властивостей та характеристик особистості, від поведінки, сукупності даних, що характеризують особу засудженого, та спрямованих на формування соціально корисних аспектів. Ігнорування певних факторів або їх недостатнє вивчення у кожному конкретному випадку знижують ефективність застосування виправного впливу, що не сприятиме меті виправлення.

Принцип раціонального застосування примусових заходів, засобів виправлення засуджених і стимулювання правослухняної поведінки в частині реалізації суспільного впливу означає, що його суб'єкти можуть пропорційно і обґрунтовано використовувати різні форми, напрями, способи та методи виправного впливу, коригувати поведінку засудженого за допомогою застосування примусових заходів як осуд, покладання обов'язку загладити заподіяну шкоду, публічне вибачення, заходів заохочувального порядку, створення соціально-позитивних умов, що сприяють стимулюванню правослухняної поведінки та спрямованих на досягнення мети виправлення.

Принцип поєднання покарання з виправним впливом полягає у визнанні, що виконання покарання є комплексним процесом, спрямованим на досягнення мети виправлення засуджених.

Виправний вплив є більш широким поняттям, включає каральні та виховні елементи, тобто каральний та виховний процеси представляють різні сторони єдиного виправного процесу. Виправний процес впливає на певну особу і має враховувати індивідуальні якості та характеристики. Суспільна дія, будучи комплексною діяльністю, може самостійно використовувати передбачені засоби виправного впливу до конкретного засудженого або групи засуджених.

Суспільний вплив та виховна робота є різними за змістом. Суспільна дія – ширше поняття, порівняно з виховною роботою, ототожнювати їх не можна. Виховний процес виступає одним із елементів суспільного впливу, який реалізують інститути громадянського суспільства, які взаємодіють із установами та органами, що виконують покарання.

Виховний процес як комплексна діяльність з виправлення засуджених реалізується у вигляді організації та проведення виховної роботи. При суспільному впливі застосовується виховна робота, як діяльність інститутів громадянського суспільства, спрямована на виправлення засуджених. Адміністрація установ та органів, які виконують покарання, реалізуючи виховну роботу, може залучати громадські об'єднання та громадян. Це свідчить про об'єктивно існуючу взаємодоповнюваність цих засобів виправного впливу. Галузь цієї взаємодії залежить від різних факторів.

Обов'язкове інформування громадськості про цілі пенітенціарної системи та про роботу, що проводиться персоналом пенітенціарної установи для формування у суспільній свідомості соціальної значущості такої роботи, визначають Європейські пенітенціарні правила [6]. Необхідність участі громадськості, цими правилами, простежується у термінології, що використовується. У правилі 24.5 використовується термін «повинна» щодо адміністрації про сприяння тому, щоб громадяни добровільно працювали в пенітенціарних установах, якщо це можливо, що саме свідчить про визнання необхідності такої участі.

У положеннях правила 24.1 встановлюється, що ув'язненим дозволяється максимально часто спілкуватися поштою, телефоном або іншими засобами зв'язку зі сім'ями, іншими особами та представниками зовнішніх організацій, дозволяється відвідування ув'язнених зазначеними особами. Адміністрація в'язниці повинна (виділено автором) допомагати ув'язненим підтримувати адекватні контакти із зовнішнім світом та надавати їм з цією метою відповідну матеріальну підтримку (правило 24.5). Про обов'язок інформування громадськості про мету, роботу пенітенціарних установ, про сприяння добровільній роботі громадян у пенітенціарних установах зазначається у правилах 90.1 і 90.2.

Вживання терміна «повинна» означає певну дію як обов'язкову. Використання такої термінології у Європейських правилах визначається як покладання обов'язків на адміністрацію щодо здійснення певних дій, кореспонденції прав для іншого суб'єкта правовідносин, у нашому випадку громадськості, настання відповідальності у разі недотримання чи порушення запропонованої форми поведінки. Вказівка на настання відповідальності, у разі порушень правил, у тексті відсутня. Міжнародний документ має форму Рекомендацій є обов'язковим для країн-учасниць, які підписали цей документ. Положення кореспондують в національне законодавство держав-учасниць. Звідси закріплення положень про відповідальність суб'єктів даних правовідносин, необхідно встановлювати в національному законодавстві з урахуванням його особливостей.

Практика Європейського Суду з прав людини ґрунтується на використанні розумного походу до реалізації принципу необхідності участі громадян та громадських об'єднань у виправному процесі. Європейський суд залишається прихильним до позиції, яка ґрунтується на принципі, що більший наголос має робитися на необхідність досягнення належної рівноваги між покаранням та виправленням засуджених. Це дає можливість визначення ступеня виправлення засудженого [7]. Виправлення та реінтеграція є обов'язковим фактором, який має братися до уваги державами-учасницями при розробці кримінально-правової політики. Практика Європейського суду надає значення розвитку та збереженню соціальних зв'язків засуджених, до яких належать дозвіл або сприяння адміністрації пенітенціарних установ у підтримці зв'язків із родичами.

У Стандартних мінімальних правилах ООН щодо заходів, не пов'язаних із тюремним ув'язненням (Токійські правила), знаходить відображення принцип необхідності участі громадських об'єднань і громадян у виправленні засуджених без ізоляції від суспільства. Розділ 7 Токійських правил визначає участь громадськості у виправленні осіб, щодо яких вжито заходів, не пов'язаних із тюремним ув'язненням, а саме, у п. 17.1. викладено положення: «Слід заохочувати участь громадськості, оскільки в ньому закладено великі можливості, оскільки воно є одним із важливих факторів зміцнення зв'язків між правопорушниками, щодо яких вжито заходів, не пов'язаних із тюремним ув'язненням, їхніми сім'ями та суспільством. Воно має доповнювати зусилля органів правосуддя» [8].

У кримінально-виконавчому законодавстві даний принцип знаходить опосередковане закріплення, оскільки у КВК передбачається залучення та участь суспільства та громадян до процесу виконання покарань та виправлення засуджених, забезпечення прав і законних інтересів.

Необхідність участі інститутів громадянського суспільства та їх представників у виправленні засуджених визначається безпосередньою зацікавленістю держави, суспільства та громадян як соціальних замовників виправного впливу на засуджених. Підвищення результативності суспільного впливу зростає, коли для такої діяльності використовуються різні можливості, а не лише зусилля Державної кримінально-виконавчої служби України.

До загальноправових принципів кримінально-виконавчого законодавства відносить участь громадськості у кримінально-виконавчій діяльності та контролю за установами і органами, які виконують кримінальне покарання, за якого відбувається інтеграція функцій громадських об'єднань до пенітенціарної політики держави. Участь громадськості є елементом змісту принципів кримінально-виконавчого законодавства, а отже, підтверджує об'єктивну необхідності участі як основоположної ідеї.

Викладене свідчить про актуальність виділення розглянутого спеціального принципу суспільного впливу як самостійної норми КВК, яка сформована в науці кримінально-виконавчого права та практикою виконання кримінальних покарань. Закріплення в КВК самостійного принципу участі суспільства у виправленні засуджених, та у забезпеченні їхніх прав і законних інтересів сприятиме формуванню у суспільства почуття громадянської відповідальності, особистої причетності до складної та соціально необхідної діяльності виконання заходів кримінально-правового характеру та виправлення засуджених.

Формування почуття особистої причетності та відповідальності допомагає усвідомлювати, що така діяльність неможлива без безпосередньої участі представників громадськості та громадян, зусилля яких спрямовані на забезпечення публічної та особистої безпеки, спільного благополуччя. Інформаційний, ціннісно-мотиваційний та регулятивний вплив на суспільні відносини у даному контексті має превентивний характер [9, с. 41].

Друга група принципів, це принципи, закріплені за іншими галузях законодавства, але якими також керуються суб'єкти суспільного впливу. До таких принципів належить принцип добровільності та відкритості участі у процесі виправного впливу та принцип сумлінності. Ці принципи знаходять закріплення в законах «Про громадські об'єднання», «Про свободу совісті та релігійні організації» [10; 11].

Принцип добровільності участі у процесі виправного впливу виявляється у самостійному, незалежному рішенні про участь у процесі виправлення засуджених, заснованому на внутрішньому переконанні людини у можливості такої участі, активної громадянської позиції. Зазначене рішення прийнято без примусу до такої діяльності, з будь-якої сторони, та усвідомлення покладання зобов'язань, що виникають на підставі закону під час її здійснення.

Практика взаємодії кримінально-виконавчої системи з громадськими об'єднаннями виробила необхідність відкритого, добросовісного ставлення до участі у виправному впливі на засуджених. Добросовісність належить до філософської категорії, але водночас бере участь у формуванні індивідуальних якісних характеристик особистості, які безпосередньо відбиваються на її діяльності як суб'єкта різних правовідносин. Добросовісність діяльності громадських об'єднань виступає важливою ідеєю, оскільки вбудовується у виправний вплив як візитна картка суспільного утворення чи конкретного громадянина, який в індивідуальному порядку бере участь у виправному процесі або представляє конкретне громадське об'єднання.

Порядність, відкритість та організованість у виконанні взятих зобов'язань або зроблених обіцянок, представлених проектів або програм перед засудженими та представниками адміністрації установи або органу, що виконує покарання, гарантують ефективну взаємодію, налагодження довгострокових зв'язків та співробітництва, об'єктивну оцінку діяльності та результатів.

Принцип добросовісності – це відповідність у виправному впливі моральних норм, вимогам організованості, точності у виконанні зобов'язань, реалізації своїх прав і прав засуджених, дотримання приписам закону.

Необхідно виділити групу спеціальних принципів, що стосуються безпосередньо громадського впливу як основного засобу виправлення засуджених. До таких принципів належить принцип розумної достатності застосування виправного впливу. Принцип розумної достатності застосування виправного впливу логічно впливає із принципу участі суспільства та громадян у виправленні засуджених та у забезпеченні їх прав і законних інтересів. Участь громадськості у діяльності установ та органів, що виконують кримінальні покарання, має специфіку, що забезпечує визначення цілей приватної та загальної превенції, режимні вимоги, що визначають порядок виконання покарань, забезпечення безпеки.

Звідси виникає необхідність визначення доцільності обмеження діяльності представників громадськості, створення чітко окреслених законодавчих меж роботи – забезпечення найбільш сприятливого режиму участі громадськості у пенітенціарній діяльності при повному дотриманні безпеки та правопорядку.

Європейський Суд з прав людини дав роз'яснення поняття «необхідності в демократичному суспільстві», під яким він розуміє, таке положення: «втручання має відповідати нагальній громадській необхідності, зокрема, що воно пропорційно досліджуваній законній меті.

Звертаючись до практики Європейського суду з прав людини, важливо відзначити його вказівку на той факт, що заходи контролю за контактами ув'язнених із зовнішнім світом необхідні та влас-

ними силами не суперечать Конвенції про захист прав та основних свобод [12]. Ці заходи можуть включати обмеження кількості побачень з сім'єю, нагляд за цими побаченнями, якщо це виправдано характером кримінального правопорушення та конкретними особливостями особи засудженого, встановлення особливого режиму позбавлення волі або спеціальними заходами щодо організації побачень.

Суспільний вплив як виправлення засуджених реалізується у різних галузях діяльності громадських об'єднань і громадян. Кожна із сфер діяльності характеризується індивідуальною спрямованістю на конкретного засудженого. Сприйняття та оцінка цієї діяльності засудженим має суб'єктивні межі, які виражаються у ступені соціальної занедбаності, умовах виховання та розвитку, наявності освіти, трудових навичок і професії, засвоєнні моральних норм, норм моралі та права.

Кожен засуджений має властивий рівень сприйняття необхідного обсягу виправного впливу. Надмірність у застосуванні засобів виправлення не допомагає досягненню поставлених цілей та завдань, а навпаки, може порушити досягнутий баланс виправного процесу, що реалізується з боку адміністрації установи та органу, який виконує кримінальне покарання.

Перенасичення виправним впливом може призвести до відторгнення такої діяльності засудженим до порушення встановленого порядку та умов виконання покарання, що проявиться у дисциплінарних проступках. Це говорить не про позитивну діяльність громадських організацій, а про наявність негативного результату такої діяльності та порушення закону засудженим.

Принцип розумної достатності визначає моральні норми, якими керуються представники громадськості в роботі з засудженими, щоб не перейти правові межі, встановлені нормами кримінально-виконавчого законодавства. Важливим у змісті цього принципу є формування внутрішньої установки на стійку правослухняну поведінку, а не потурання до порушення режимних вимог.

Принцип розумної достатності застосування виправного впливу охоплює пропорційний обсяг засобів і методів виправного впливу громадськості до засудженого, який враховує особливості його особистості і інші характеристики, що не знижує та не перевищує межі встановленого порядку та умови відбування кримінального покарання.

Другий принцип, що стосується цієї групи, це принцип підтримки корисної ініціативи засудженого. Суспільний вплив як основний засіб виправлення безпосередньо впливає на особистісні характеристики засуджених. Розвиток позитивних якостей особи, як процес позитивної зміни, є завданням застосування засобів виправлення засуджених.

Суспільний вплив має виходити з того, що людина здатна лише власними діями перетворити своє життя, а суспільство створюватиме умови та надаватиме допомогу в цих починаннях. В основі цих дій є корисна ініціатива засудженого. Корисна ініціатива, як діяльна характеристика, проявляється у різних формах поведінки засуджених. Це може бути відмова від порушень порядку та умов відбування покарання засудженим, який відноситься до категорії порушників, має дисциплінарні стягнення.

У випадках, коли засуджений бере участь у заходах, які проводяться адміністрацією установ і органів, які виконують кримінальні покарання, громадськими об'єднаннями, у відновленні, підтримці, розвитку соціально-корисних зв'язків, сам вносить пропозиції, є організатором різних заходів, вибудовує конструктивні відносини з іншими засудженими. До суспільно-корисної діяльності належать різноманітні види: трудова діяльність, навчання, фізкультурно-спортивна, творча, культурно-дозвільна. Громадські формування та громадяни, які беруть участь у процесі виправлення повинні прагнути підтримки позитивних змін у засуджених. Щоб змінити себе засуджений, повинен працювати над собою. Це корисна ініціатива, яка пов'язана з розвитком сили волі у засудженого. Результати роботи видно не відразу, вони накопичуються поступово, але засуджений повинен відчувати, що його ініціатива не залишається поза увагою.

Принцип підтримки корисної ініціативи – спонукання засудженого суб'єктами суспільного впливу до суспільно-корисної поведінки, його підтримання та розвитку, закріплення позитивних результатів за допомогою застосування індивідуально-визначеного комплексу заходів виправного впливу, спрямовані на подальше стимулювання правослухняної поведінки.

Враховуючи, що суспільний вплив є діяльністю, яка має комплексний характер, зачіпає такі сфери життя як педагогіка, психологія, соціальна робота, праця, освіта, спорт, культура, можна виділяти інші групи принципів, якими керуються представники громадськості або громадяни. Вони матимуть домінуючий або допоміжний характер.

Висновки. Аналіз принципів суспільного впливу як основного засобу виправлення засуджених дозволив запропонувати принципи суспільного впливу як основного засобу виправлення засуджених і дати їх класифікацію:

Перша група – принципи, закріплені в Кримінально-виконавчого кодексу України. Основу принципів суспільного впливу становлять принципи кримінально-виконавчого права, зміст яких ко-

релюється через сутність суспільного впливу. До цієї групи належить додатковий спеціальний принцип, що потребує законодавчого закріплення – участь суспільства та громадян у виправленні засуджених та забезпеченні їхніх прав та законних інтересів. Перша група принципів – принципи, закріплені в інших галузях законодавства: добровільності та відкритості участі у процесі виправного впливу; добросовісність. Друга група принципів: принцип розумної достатності; принцип підтримки корисної ініціативи засудженого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1129-15>.
2. Бортник Н.П., Єсімов С.С. Правове регулювання громадських ініціатив: сучасний стан та напрями розвитку. *Соціально-правові студії*. 2020. Випуск 1 (7). С. 64–71.
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2145-19>.
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
5. Про культуру: Закон України від 14.12.2010 р. № 2778-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2778-17>.
6. Європейські пенітенціарні правила. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text.
7. Про визначення ступеня виправлення засудженого: Наказ Міністерства юстиції від 19.01.2023 р. № 294/5. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE39172?an=1>.
8. Стандартні мінімальні правила ООН щодо заходів, не пов'язаних із тюремним ув'язненням (Токійські правила). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text.
9. Єсімов С.С. Превентивне регулювання: теоретичні аспекти. *Соціально-правові студії*. 2020. Випуск 3 (9). С. 40–47.
10. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4572-17>.
11. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 р. № 987-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/987-12>.
12. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (повний текст). URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/the-european-convention-on-human-rights-and-its-protocols>.